

כשנגמרות המלים מתחילה המוסיקה

קונצרט מס. 4

לגעת בשמיים

יוני פרחי, מנצח

סיוון סילבר וגיל גרבורג, דואו פסנתר

אלכס אנסקי, שחקן

וולפגנג אמדאוס מוצרט (1756-1791)

פתיחה לאופרה "דון ג'ובני", ק. 527

פליקס מנדלסון (1847-1809)

קונצ'רטו בלה במול מז'ור לשני פסנתרים ולתזמורת

הפסקה

פרנץ שוברט (1797-1828)

פנטזיה לפסנתר לארבע ידיים בפה מינור, ד. 940

וולפגנג אמדאוס מוצרט

סימפוניה מס. 41 בדו מז'ור, ק. 551 "יופיטר"

● **כפר סבא** | היכל התרבות, מוצ"ש 28.3.09 בשעה 21:00

● **ירושלים** | אולם ימקא, יום ג' 31.3.09 בשעה 20:30

● **רחובות** | אולם ויקס, מכון ויצמן, יום ד' 1.4.09 בשעה 20:30

● **תל אביב** | מוזיאון תל אביב לאמנות, יום ה' 2.4.09 בשעה 20:30

נגנים אורחים: דריה צ'פלין - ויולה; שירה מני - צ'לו; דמיטרי רוזנצוויג - קונטרבס; אבנר גייגר - חליל; אילן שול - קלרינט; בוריס רימר - ויולה; דמיטרי לויטס - חצוצרה; סרגיי טרקורוב - חצוצרה; עידו אזרד - קלרינט; קרן זהבי - כלי הקשה

הקאמרטה הישראלית ירושלים
מנהל מוסיקלי: אבנר בירון

נעם שריף. החל את לימודי הפסנתר אצל גב' הדסה ביריביס ולמד קומפוזיציה בהדרכת פרופ' סרגיו נטרא. סיים בהצטיינות יתרה את התואר הראשון והשני באקדמיה למוסיקה באוניברסיטת ת"א. היה מנהל מוסיקלי להפקות רבות באקדמיה למוסיקה במשך שנות לימודיו.

יוני מרבה להופיע במוסיקה קאמרית ומקליט לרדיו ולטלוויזיה. הוא מופיע עם הזמרת קרן הדר בתוכניות עם עיבודיו. הוא נמנה עם צוות ההוראה של כתות האמן הבינלאומיות לפסנתר "תל חי", וכן מלמד במכללת לוינסקי תלמידי תואר שני.

זוכה פרס ג'ינה בכאואר 2006 מטעם קרן התרבות אמריקה ישראל.

מעונת 2006'7 מכהן כמסנה למנהל המוסיקלי נעם שריף בתזמורת הסימפונית חיפה. יוני הופיע כפסנתרן ומנצח עם התזמורת הסימפונית חיפה, התזמורת הקאמרית הישראלית, תזמורת קאמרטה ירושלים וסימפונט רעננה. הוא הופיע בבריטניה, אוסטריה, בלגיה וגרמניה. הופיע בקונצרטים בתחרות רובינשטיין ה'11 ובפסטיבל הבינלאומי ע"ש פליציה בלומנטל.

במשך שנים רבות זכה במלגות קרן תרבות אמריקה ישראל. הוא תלמידם של פרופ' פנינה זלצמן ופרופ' עמנואל קרסובסקי. למד ניצוח ותזמור בהדרכת פרופ'

כשאלוהים ברא עולם מאפס,
קרא לשמש וציווה מיד,
שאת הארץ תהיה מקפת
כמשרתת עם פנס ביד.
וחוק לכל יציר נברא תיקן הוא:
כי יסובב את הגדול ממנו.
וכך החלו סובבים הכל:
אחרון סובב ראשון, צעיר סובב זקן,
והקטן מקיף את הגדול:
כך בשמיים ובארץ פה גם כן.
וסביב האפיפיור חגים הקרדינאלים.
וסביב הקרדינלים סובבים הבישופים.
סביב הבישוף הולך סובב לו המזכיר.
וסביב המזכירים חגים פקידי העיר
וסביב פקידי העיר חגים האומנים.
וסביב האומנים חגים המשרתים.
וסביב המשרתים חגים כלבים,
תרנגולות וקבצנים.

מתוך גליליאו גליליי לברטולד ברכט
בתרגומו של אברהם עוז

אלכס אנסקי הוא בוגר בית הספר הדרמתי של "הבימה" ובוגר בית הספר הגבוה לתקשורת R.C.A בניו יורק. אלכס אנסקי נולד ב־1939 בסופיה לגיזלה, שדרנית רדיו ושחקנית, ואליעזר אנסקי, במאי תיאטרון ופעיל ציוני. הוא שיחק בתיאטרון הילדים "בימתנו" שנוסד ונוהל על ידי אביו. החל משנות השבעים הוא הגיש במשך שנים רבות את תוכנית הבוקר "שבע אפס שבע" בגלי צה"ל. הגיש בקביעות, מדי יום שישי בערב, יחד עם ההיסטוריון מיכאל הירסגור, גם את התוכנית "שעה היסטורית" בו דנו בפרק בהיסטוריה האנושית. במשך שנות שידורה שודרו למעלה מארבע מאות ועשרים תוכניות. הוא היה גם מנהל מחלקת

הקריינים של התחנה והגיש במשך תקופה מסוימת את התוכנית "קולה של אמא". לאחר קריירה ארוכת שנים ברדיו, החל אנסקי לשחק על במות התיאטרון: הבימה, הקאמרי ותיאטרון חיפה, בהצגות: "ממלא מקום", "מכתבי אהבה", "פינגליון", "שברי זכוכית", "עולמה של איימי", "הורדוס", "אנטיגונה" ועוד. לאחרונה הועלתה בכיכובו המונודרמה "אני לא דרייפוס". השתתף גם בתוכניות טלוויזיה שונות, לרבות "השיר שלנו".

תזמורת הרדיו של צפון גרמניה ותזמורת הרדיו הבווארית. הם גם מופיעים בפסטיבלים כגון שלזוויג-הולנשטיין, פסטיבל ישראל, פסטיבל הקיץ של טוקיו, הפסטיבל הבינלאומי בסגוביה, פסטיבל הארמונות של סן־פטרסבורג, ועוד רבים אחרים. הם מבצעים יצירות רבות שאינן ידועות מאת מלחינים נודעים מהמאות התשע־עשרה והעשרים. הרפרטואר שלהם רחב ומשתרע למן הברוק ועד יצירות בנות זמננו, וביניהן כאלה שנכתבו במיוחד עבורם. הם הקליטו עבור חברות ישראליות וגרמניות. סיון סילבר וגיל גרבורג, שניהם ילידי הארץ, למדו עם פרופסור אריה ורדי בביה"ס הגבוה למוסיקה ע"ש בוכמן־מהטה בתל אביב, ומאוחר יותר בביה"ס הגבוה למוסיקה בהנובר. הם זכו בפרסים ראשונים בתחרויות רבות בארץ ובחול, הן כסולנים הן כצמד. הם מקיימים כיתות אמן במוסדות חינוך מוסיקליים במוסקבה, הלסינקי, בייג'ין ותל אביב. משנת 2001 ואילך הם מלמדים בקביעות בהנובר.

סיון סילבר וגיל גרבורג ייסדו את "דואו סילבר־גרבורג" בשנת 1997 ובתוך שנים מעטות הפכו לאחד הצמדים החשובים ביותר בזירה הבינלאומית. הם מופיעים בקביעות בכ־40 מדינות בחמשת היבשות, וזוכים לשבחי הביקורת והקהל כאחד. הם הופיעו באולמות כגון הקארנגי והלינקולן סנטר בניו יורק, בפילהרמוני ברלין, המוסיקפריין בוונה, אולם פינלנדיה, אולם הרדיו הלאומי בבייג'ין ותיאטרון קולון. הם הופיעו עם תזמורות רבות, וביניהן הפילהרמונית הישראלית, התזמורת הסימפונית של ברלין, התזמורת הסימפונית ירושלים רשות־השידור, התזמורת הסימפונית של במברג,

נעם שריף

נאביל שהטה

אבנר בירון, מנהל מוסיקלי

צילום: דן פורנס

קלייר מגנאג'י

אבי אביטל

כשנגמרות המלים מתחילה המוסיקה

סדרה המשלבת בין מוסיקה לבין שירה ופרוזה

קונצרט מס. 5: כינור גדול

נעם שריף, מנצח
נאביל שהטה, קונטרבס

- 1 **לארסון** || קונצ'רטו לקונטרבס ולתזמורת (בכורה ישראלית)
- 2 **שוסטקוביץ'** || סימפוניה לכלי קשת (בתזמורו של רודולף ברשאי)
- 3 **קוסביצקי** || קונצ'רטו לקונטרבס ולתזמורת (בעיבוד לתזמורת מיתרים)
- 4 **י. היידן** || סימפוניה מס. 44 במי מינור

מודיעין | היכל התרבות, יום ב' 1.6.09 בשעה 20:30

ירושלים | אולם ימקא, יום ג' 2.6.09 בשעה 20:30

תל אביב | מוזיאון תל אביב לאמנות, יום ה' 4.6.09 בשעה 20:30

כלים וקולות

קונצרט מס. 5: טחנות רוח

אבנר בירון, מנצח
קלייר מגנאג'י, סופרן
אבי אביטל, מנדולינה

- 1 **טלמן** || סוויטה בסול מז'ור לפי "דון קישוט"
- 2 **ויאלדי** || קונצ'רטו בדו מז'ור למנדולינה, ר. 425
- 3 **י.ס. באך** || קנטטת החתונה רי"ב 202, "סורו, צללים נסערים"
- 4 **אבנר דורמן** || קונצ'רטו למנדולינה (בכורה ישראלית)
- 5 **הנדל** || מוטט ר"ה 242, "הירגעו רוחות"

חיפה | אולם רפפורט, יום ד' 6.5.09 בשעה 20:30

תל אביב | מוזיאון תל אביב לאמנות, יום ו' 8.5.09 בשעה 14:00

מוצ"ש 9.5.09 בשעה 21:00, יום א' 10.5.09 בשעה 20:30

ירושלים | אולם ימקא, יום ב' 11.5.09 בשעה 20:30

מודיעין | היכל התרבות, יום ג' 12.5.09 בשעה 20:30

רחובות | אולם ויקס, מכון ויצמן, יום ד' 13.5.09 בשעה 20:30

גני תקווה | מרכז הבמה, יום ה' 14.5.09 בשעה 20:30

וולפגנג אמדאוס מוצרט (1756-1791)

פתיחה לאופרה "דון ג'ובני", ק. 527

אנדנטה || מולטו אלגרו

משך היצירה: כ־6 דקות

כבר מן הנושא הראשון ניתן ללמוד על אופיו הסורר של הדון, וזאת מדושיח אנרגטי בין כלי הקשת וכלי הנשיפה, המסרב להיצמד לסולם ברור. הנושא השני גם הוא מתנדנד בין מז'ור למינור, ומפנה מקומו לנושא שלישי, שבו הכינורות הראשונים חומדים לצון לתזמורת כולה, הקוראת אותם לסדר.

נושא רביעי הדור יותר מסיים את התצוגה, ומוביל לחטיבת פיתוח, שבה שולט בעיקר הנושא השלישי, המאפיין היטב את עולמה הייחודי של האופרה הזו, הנעה בין הנשגב והרציני לנלעג והיומיומי. החזרה המסורתית על הנושאים המקוריים מובילה באופרה ישירות לסצנה הראשונה, ובה משרתו של הדון, לפורלו, עומד על המשמר בעוד אדונו מפתה את דונה אנה. מוצרט רשם סיום לפתיחה לצורך ביצוע באולם הקונצרטים, וזו הגרסה שנשמע הערב.

האגדה מספרת כי מוצרט כתב את הפתיחה לאופרה "דון ג'ובני" בלילה שלפני הופעת הבכורה של האופרה בפראג, ה'28 באוקטובר 1787. בוודאי יש בפתיחה משהו מהקדחתני והדמוני, המאפיין גם את האופרה כולה, כיאות לנושאה, דון ז'ואן.

ההקדמה האיטית, הכתובה בסולם רה מינור הקודר, מצטטת במדויק את הופעת פסל הקומנדטורה בנשף שעורך הדון. בסצנה המפורסמת לקראת סיום האופרה, בא הפסל להשיב את הדון למוטב, ולאחר שנואש ממלאכתו, שדי הגיהנום מושכים את דון ז'ואן הסורר מטה אל ממלכתם.

מן ההקדמה שבפתיחה נעדרים הטרומבונים, המלווים אך ורק את הופעתו של הפסל עצמו במהלך האופרה.

האנדנטה הקודר מפנה מקומו לאלגרו תזזיתי וסוחף, הכתוב בצורת הסונטה.

פליקס מנדלסון (1809-1847)

קונצ'רטו בלה במול מז'ור לשני פסנתרים ולתזמורת

אלגרו ויואצ'ה || אנדנטה || אלגרו ויואצ'ה

משך היצירה: כ־45 דקות

בהיותו בן שלוש־עשרה, עברו פליקס מנדלסון ומשפחתו לגור בשוויץ למשך שנתיים. בתקופה זו הפגין פליקס הצעיר פוריות מוסיקלית מדהימה, וחיבר יצירות קאמריות וסימפוניות רבות, וביניהן שני הקונצ'רטי לשני פסנתרים, שאותם כתב עבורו ועבור אחותו פאני, מוסיקאית מוכשרת בזכות עצמה. היצירות הללו מעידות כבר בשלב כה מוקדם על יכולות הבנה ויישום מעולות של החומרים שמהם מורכבת יצירה סימפונית: נושאים מובחנים וקליטים, שניתן לשנותם ולפתחם, ותזמור העושה חסד עם קבוצות הכלים השונות ויוצר מכלול שקוף ונגיש למאזין. אם לעתים הפוטנציאל הטמון בחומר הסימפוני גורם למנדלסון לנלוש להרחבה יתר על המידה, הרי שאוזנו הרגישה הכרויה למרקמים מפתיעים ותפיסתו ההרמונית מחפים על כך.

הפרק הראשון פותח בנושא שירתי בכלי הקשת. עד מהרה מצטרפים כלי הנשיפה מעץ, ובעקבותיהם כל התזמורת. אנו נותרים עם תרועה קצבית ועקשנית בקרן, המזכיר במקצת את הפרק הראשון של הסימפוניה החמישית של בטהובן. כלי הנשיפה מעץ מרכיבים את הרושם הדרמטי ומוליכים לקראת נושא שני, המנוגן אף הוא בכלי הקשת, הפעם עם התערבות ענוגה של החליל והאבוב. הטימפני מאזכר את תרועת הקרן הקצבית, ועל רקע מסתורי

של כלי הקשת הנמוכים נכנסים בעוז שני הפסנתרים הסולנים, בנושא חדש ותקיף, המנוגד לנושאים שהושמעו עד עתה. לאחר פיתוח הדדי של הנושא החדש בידי התזמורת והסולנים, חוזר הנושא השני, הפעם במרקם קאמרי ויפהפה, שבו חוברים הפסנתרים לכלי הנשיפה מעץ.

לאחר השתלבות הפסנתרים בחזרה על הנושאים שהופיעו עוד לפני כניסתם, מוסיף מנדלסון חטיבת פיתוח גדולה במיוחד ובה הוא יוצר מרקמים תזמורתיים מגוונים. במיוחד יפה קטע קצר ועדין ובו כלי הקשת הנמוכים פורטים מתחת לפסנתרים, ומעליהם דו שיח ענוג של כלי הנשיפה מעץ. המרקם התזמורתי הולך ומתעבה, כמו גם הכתיבה הווירטואוזית לפסנתרים, עד הופעת התזמורת המלאה וחזרה על כל הנושאים. בפרק זה אין קדנצה של ממש, אלא שמנדלסון מקפיד להרחיב את תפקיד הפסנתרים, ולקראת סיום הפרק מעדן את תפקיד התזמורת כדי לשמש לסולנים מצע להפגנת יכולתם.

הפרק השני הוא רומנצה לירית במיטב המסורת של מוצרט. כבפרק הראשון, גם כאן כלי הקשת מציגים את הנושא היפה, הפעם בלוויית חליל סולו. כלי הנשיפה עונים וחוזרים על הנעימה, כבסרנדת כלי נשיפה של ממש. הפסנתר הראשון מנגן טריל ארוך ואז חוזרים שני הפסנתרים

על הנעימה, על רקע כלי הקשת. לאחר חטיבת ביניים קצרה מופיעות מעין שתי וריאציות, שבהן הפסנתר הראשון מנגן את הנושא, והשני מלווה אותו במרקם מהיר אך מעודן. האווירה רחבת־הלב והשירית אינה משתנה עד לסיומו המלנכולי מעט של הפרק.

הפרק האחרון, רונדו־סונטה תזזיתית, מהווה ניגוד מושלם לפרק הקודם. הפעם הפסנתרים לבדם מציגים את הנושא העירני, והתזמורת מתפרצת אחריהם. לאחר שכונן השאון התזמורתי, הפסנתרים מפתחים פוגה קדחתנית בארבעה קולות על בסיס הנושא, וגם כלי הנשיפה הרכים מעץ אינם יכולים להסותם. הפסנתרים נרגעים מאליהם, ואז משמיעים נעימה כורלית מהורהרת, המזכירה במקצת את הנעימה מן הפרק השני. אך המזג העירני שב וחוזר עד מהרה, ומנדלסון חוזר על כל החטיבה פעם נוספת, למן תצוגת הנושא הראשון, דרך הפוגה (הפעם בהצטרפות כלי הקשת), ועד לנושא הכורל. עם חזרתו השלישית של נושא הרונדו, תפקיד הפסנתרים נהיה וירטואוזי יותר ויותר, עד לקודה המהירה המסיימת בעליצות רבה את הפינאלה המרשים הזה.

פרנץ שוברט (1797-1828)

פנטזיה לפסנתר לארבע ידיים בפה מינור, ד. 940

אלגרו מולטו מודרטו - לרגו - אלגרו ויואצ'ה - קון דליקצטה

משך היצירה: כ־20 דקות

למן המחצית השנייה של המאה השמונה־עשרה ועד אמצע המאה העשרים, כמעט כמאתיים שנה, המוסיקה לדואט פסנתרנים, ובמובהק יותר, לארבע ידיים על אותו פסנתר, קנתה לה פופולאריות עצומה בקרב ציבור שוחרי המוסיקה. היה זה אמצעי חברות מובהק, פעילות מוסיקלית שבצדה ממד ארוטי לא מבוטל: פעמים רבות מצטלכות הידיים והתיאום הנדרש בין זוג פסנתרנים להשגת ביצוע מוצלח הניב לא פעם קשרים רומנטיים. זאת ועוד: בימים שלפני עידן המוסיקה המשודרת והמוקלטת, היו עיבודים לארבע ידיים של מיטב הספרות הסימפונית והקולית האמצעי היחיד להכיר את היצירות הללו, הרחק מאולמות האופרה והקונצרטים.

שוברט, כמוצרט לפניו וברהמס אחריו, הרבה לכתוב מוסיקה להרכב זה, בעיקר יצירות קלילות כגון מחולות ומארשים. אולם הפנטזיה שנשמע הערב היא יצירה מורכבת ומעמיקה ונחשבת כאחת מטובות יצירותיו. היא נכתבה בשנת חייו האחרונה והוקדשה לתלמידתו, בת האצולה קרולין אסטרהאזי, שהיה כפי הנראה מאוהב בה וידע כי בשל פער המעמדות ביניהם, אהבה זו לא הייתה יכולה להתגשם לעולם. ייתכן שעל רקע אהבה נכזבת זו ניתן להסביר את אוירת הכמיהה הנוגה השוררת לאורך כל היצירה.

הפנטזיה אמנם מושמעת ברצף, אולם ניתן בנקל להבחין בה בארבעה פרקים נבדלים, המזכירים למעשה פרקי סונטה. הפרק הראשון פותח בנושא רתמי עקשני, המתפתח למלודיה ענוגה ומלנכולית המושמעת במינור, ולאחר מכן במז'ור. הנושא השני קודר עוד יותר, ומזכיר מארש אבל. לאחר חטיבת פיתוח ממושכת חוזר הנושא הקודר, הפעם במז'ור, ומוליך לחטיבה דמוית־רציטטיב, המובילה אותנו לפרק השני, האיטי. דרהשיח הזועם בין שני הפסנתרנים מזכיר במקצבו פתיחה ברוקית בסגנון צרפתי. הזעם מפנה מקומו לקטע ביניים שלו יותר, במז'ור.

לאחר חזרה על הנושא הפותח את הפרק, מתפרץ במפתיע הפרק השלישי, סקרצו דמוני ומאיים, מעין מחול מוות סרקסטי. חטיבת הטרויו האמצעית מעודנת ורכה יותר. אבל גם בה ניתן להבחין בקדחת חסרת מנוחה. הסקרצו חוזר, בלתי יציב מתמיד, ולאחר התלבטות בין סולמות שונים חוזר לבסוף לפה מינור, הסולם המקורי שבו נפתחה הפנטזיה, וכן לנושא הראשון המושמע בה. כך נסגר מעגל תמטי לפני הפרק האחרון.

לאחר התלבטות בין מינור למז'ור, שוברט פותח בפוגה המבוססת על הנושא השני, האבל, מתוך הפרק הראשון. לאחר פיתוח הנבנה לשיא מרשים, הפוגה מסתיימת במפתיע, ללא פתרון הרמוני, ולאחר שתיקה קצרה חוזר הנושא הראשון ובתיבות ספורות מתמזג עם הנושא השני, בהשלמה טרגית וחרישית.

וולפגנג אמדאוס מוצרט (1756-1791)

סימפוניה מס. 41 בדו מז'ור, ק. 551 "יופיטר"

אלגרו ויאצ'ה || אנדנטה קנטבילה || מינואט (אלגרטו) || מולטו אלגרו

משך היצירה: כ־35 דקות

בקופץ 1788 כתב מוצרט שלוש סימפוניות, המהוות מעין סיכום פעילותו בתחום זה. הן נבדלות זו מזו באופיין ובתזמור שלהן. הסימפוניה האחרונה בדו מז'ור, למשל, מולחנת לחצוצרות וטימפני, ללא קלרינטים ועם חליל בודד, שני אבובים, שני בסונים ושתי קרנות, מלבד כלי הקשת. האמרגן הידוע סולומון, שהציע לראשונה את הכינוי "יופיטר" לסימפוניה זו, שנשמע הערב, התרשם בוודאי מן התיבות הראשונות והדהורות של הסימפוניה, מעין תרועת הצהרה חגיגית. אולי היה ראוי יותר לכנותה בשם "יאנוס", על שמו של האל הרומי בעל שתי הפנים, האחת מביטה לעבר והשנייה - לעתיד. בדומה לכך, מוצרט עורך בסימפוניה זו סינתזה בין כל הידע והניסיון שהתגבשו ביצירה הסימפונית עד זמנו, ויוצר סימפוניה שמורכבותה התימטית, המרקמית וההרמונית כה רבה, עד שנדמה כי הוא מנבא את העתיד לבוא: אף כיום דומה כי היצירה צופנת סודות רבים, וחלקים רבים בה נשמעים "מודרניים" למדי.

לאמיתו של דבר, ביצירה זו מתכתב מוצרט עם המוסכמות של תקופתו, מפלרטט אתן ומחבר בין עולמות תוכן שונים באופן שללא ספק בלבד את המאזינים של תקופתו.

המחשה טובה לכך נמצא בפרק הראשון. לכאורה, פרק סימפוני רגיל למדי הכתוב בצורת הסונטה המסורתית: הצגת הנושאים, במקרה זה שלושה, פיתוח וחזרה, לפי הכללים המקובלים. אולם אם נבחן בתשומת לב מה מוצרט עושה בדיוק, נגלה מעשה־הרכבה מתוחכם ואף משעשע למדי. הנושא הראשון, תרועה חגיגית ולאחריה מעין סימן שאלה בכלי הקשת הבנוי על מרווח הסקונדה, שייך לעולם החגיגי של האופרה סריה (דוגמה לכתיבה מעין זו נמצא בפתיחה לאופרה "חסדי טיטוס", הכתובה באותו סולם, זו מז'ור). לאחר פיתוח קצר, ובו חלקו השני והמהורהר של הנושא מקבל את אט אופי נמרץ ואף אובססיבי במקצת, מופיע הנושא השני, השייך בעצם לעולם המוסיקה הקאמרית וממש היה יכול להשתרב לתוך רביעיית כלי קשת. הוא מתזמר כמובן לכל קבוצת כלי הקשת, כשמכפילים אותם בסון וחליל בודדים. לאחר שהות קלה, מעין סימן שאלה, חוזר התזמור המלא וההדור, ואנו בטוחים שהתצוגה עומדת להסתיים, אלא שכאן טומן מוצרט הפתעה: השתקות־פתע של התזמורת המלאה, ומופיע נושא שלישי, מעין תוספת אגבית של הרגע האחרון, הלוקוחה מעולם האופרה הקומית. למעשה זהו ציטוט מאריה קומית לבאס שכתב מוצרט, "נשיקה על היד". התצוגה מסתיימת כפי שהתחילה, בתרועת כל התזמורת.

היינו מצפים שמוצרט יעשה שימוש נרחב בשני הנושאים ה"רציניים" יותר בחטיבת הפיתוח. אולם הוא מעדיף להשתמש דווקא בנושא הקומי השלישי ולפתח אותו באופן מורחב, לפני שיטפל בנושאים האחרים. זוהי חתימת ידו הברורה של גאון המחפש תמיד את הבלתי שגרתי והמפתיע. חטיבת מעבר קצרה בכלי הנשיפה, המשתמשת שוב בנושא השלישי, מובילה אותנו לחטיבת החזרה. גם כאן הפתעה: מוצרט משתמש כאן לפתע בשפה מוסיקלית עתיקה יותר, מתקופת הברוק: אותו חלק "מהורהר" במרווח הסקונדה מושמע כקנון בטכניקת השהייה. דהיינו, צליל אחד נשאר במקומו והשני המושמע יחד עמו מתחלף, כך שנוצר דיסוננס. זהו רמז למה שיתחולל בפרקים הבאים בסימפוניה, ובפרט בפינלה. שאר החזרה קונבנציונלית יותר, והפרק מסתיים בחגיגות המתבקשת.

הפרק השני שוב מתעתע. לכאורה, עוד פרק אמצעי נינוח, ללא טימפני וחצוצרות. למעשה, פרק זה, הכתוב גם הוא בצורת הסונטה, הוא מבין המרוכזים ומתומצתים ביותר בקנון המוצרטי. התרחשות רודפת התרחשות, כאשר הנושאים המוסיקליים נובעים זה מתוך זה ונמצאים בפיתוח מתמיד. באופן מפתיע, הפרק בעל אופי כלי מובהק ונעדר את השירתיות הצרופה המאפיינת בדרך כלל את הפרקים האיטיים אצל מוצרט.

כלי הקשת, המנגנים עם עמעם, מציגים את הנושא הראשון בשני משפטים מקוטעים, המודגשים עלידי אקורד בכלי הנשיפה. המרקם עצמו מעודן כתחרה - כלי הקשת מובילים, קודם הכינורות הראשונים ולאחריהם הבסים והצל'י, החוזרים עליהם כהד. כלי הנשיפה מצטרפים ומלווים בעדינות. מבין הנושא מנגנים הכינורות פיגורה קצרה ומהירה, מעין משב רוח עדין. הנושא השני הקודר שייך לכלי הנשיפה, בעוד כלי הקשת מנגנים אנחות קטועות. הנושא השלישי שוב רחב ומזורי, הפעם בשיתוף פעולה מלא בין כלי הקשת והנשיפה. לאחר חטיבת פיתוח קצרה למדי, מופיעה החזרה על הנושאים והפעם "משב הרוח" הקטן מקבל עצמאות משלו ושולט במרקם התזמורתי. הפרק מסתיים בפשטות מענגת, כשהקרנות כמו מהדהדות למרחוק.

הפרק השלישי כתוב במתכונת מינואט קלאסית. אלא שהנושא עצמו, למעשה סולם כרומטי, משתלט עד מהרה על המרקם ואף זוכה לקודה מורחבת משלו בכלי הנשיפה מעץ. חטיבת הטריו פותחת בשני אקורדים המאפיינים דווקא סיום. האבוב והכינור הראשון כמו שואלים - "האומנם סיום?" הטריו מתפתח ללנדלר איטי, ומסתיים בדיוק כפי שהתחיל.

הפרק האחרון הוא מפגן של וירטואוזיות הלחנה. למעשה, הוא אינו אלא שעשוע אינטלקטואלי שאין שני לו בספרות המוסיקה הסימפונית. הוא בנוי לכאורה בצורת הסונטה, שעליה נכפפים יסודות ההלחנה של צורת הפוגה. מוצרט ממזג כאן בידועין בין שתי אסכולות: האסכולה הגלנטית, הפשוטה והאוורירית יותר, המאפיינת את המחצית השנייה של המאה ה'18, והאסכולה המלומדת, הברוקית, של תחילת מאה זו.

הפרק מושתת בעיקר על נושא בן ארבעה צלילים: דורה־פה־מי. נושא זה מושמע עלידי הכינורות הראשונים מיד בפתיחת הפרק. הנושא השני מושמע שוב תחילה בפי כלי הקשת, למעשה קיצור של הנושא הראשון, המחובר לסולם יורד. כאן הוא מולחן כפוגה בחמישה קולות בסגנון הרנסנס המאוחר, המתפתחת לנושא משני נוסף - סולם עולה - המופיע כקנון בכל התזמורת. הנושא השלישי העדין מושמע גם הוא בכלי הקשת, ועליו מולבש נושא נוסף בחליל - סולם יורד. עוד תזכורת לסולם העולה מנוגנת בשני הבסונים.

החליל והבסון, כשתי ציפורים המנהלות דרשיח ערני, מושכים את הכינורות לעוד קנון, המוביל לסיום התצוגה, בתנופה מרשימה ובמקצב טורקי, שהיה אופנתי מאוד בתקופה זו.

יקצר המקום מלתאר את שלל התהפוכות העוברות על הנושאים השונים במהלך חטיבת הפיתוח המורכבת ורבת־הקולות. נזכיר רק שמוצרט עושה שימוש רב בצורת הקנון, המתפתח במקרים רבים לכתיבה פוגלית מורכבת. בחטיבת החזרה המסורתית מוצרט אינו מסתפק בהשמעה גרידא של הנושאים המקוריים, אלא הופך בהם, משנה אותם ומוסיף מעברים נועזים היוצרים לעתים מרקם הרמוני מורכב ופרוע.

וגם בזאת אינו מסתפק: ממש לקראת סיום הפרק, במקום קודה קצרה, הוא פותח בפוגה מורכבת ביותר בת חמישה קולות, תחילה בכלי המיתר ולאחר מכן גם בכלי הנשיפה, ובה משתלבים כל הנושאים ותת־הנושאים המופיעים בפרק, ויוצרים מארג רב־קולי חד־פעמי ומעורר פליאה בנועזותו ובמורכבותו. רק לאחר הרפתקה קצרה זו מאחדת התזמורת כוחות ומשיבה את ההיגיון הפשוט על כנו בסיום קצר ותמציתי.

תחת המעטה האלגנטי שלה מחשבה ומיומנות ולא פעם גם שולי עצב שמבצבצים... בכל מקרה היצירות נוגנו מצוין וכדרכו של אבנר בירון – במסירות...”
נעם בן זאב, הארץ (9.3.09)

” עוד לפני שאתה מתיישב במושב שבאולם, חיבור יצירתו של הנרי פרסל ובנג'מין בריטן בקונצרט אחד הוא נכון ויוצר הקשבה מרתקת. למעשה מדובר בשני המלחינים האנגליים הגדולים בהיסטוריה האנגלית... הסרנדה לטנור קרן ותזמורת כלי קשת היא מחווה של בריטן למשוררים בן ג'ונסון, קטיס, בלייק, קוטון, טניסון ואחד ששמו לא ידוע, בצרוף של צלילים נדיר ומיוחד: זמר טנור וקרן יער, כשהתזמורת נותנת לשניים את כל הבמה... נגן הקרן אלון ראובן חולל נפלאות ביצירה, שכל ביצוע שלה, ואין רבים כאלה, הוא חג לפיוט כי הקרן מזמרת כאן במתחמים בלתי שגרתיים...”
יוסי שיפמן, הבמה (22.3.09)

” ...איזה יופי של ערב. תזמורת הקאמרטה אומנם אינה תזמורת בארוק, אבל הביצוע שלה ל'דידו ואניאס' של פרסל אמש היה קרוב מאוד לדבר האמיתי. זה, פלוס איכותם המצוינת של הסולנים והשקעתה של המקהלה, נתנו תוצאה מהנה ולעיתים אפילו מרגשת... הביצוע של 'דידו ואניאס' מהנה ומרגש. מומלץ בחום...”
עומר שומרוני, בעיקר המוזיקה (22.3.09)

צלילים: דן פורום

” המשגעים של האסה, פוגלר, ביבר, גוסק, דזונמילד, זלנקה, קמפרה וליסט. את יצירות ה'טה דאום', 'סטאבט מאטר' וה'סאלבה דג'ינה' של גדולי העולם. לא להתפשר עם מנצחים וסולנים סוג ב'. אולמות הקונצרטים שלנו זקוקים לרענון של תפיסת עולם חדשה. אז יתחיל הקהל לרוץ לקונצרטים האלה. רק כך אפשר יהיה לשרוד את המיתון הקשה...”
חנוך רון, ידיעות אחרונות (20.3.09)

” ...כמו ספרים טובים שמחכים ליד המיטה, יש גם יצירות מוסיקליות שהאדם לא רוצה שייגמרו. כזאת היא היצירה "מסכות" של המלחין הישראלי יוסף ברדנשווילי, שנוגנה בבכורה בקונצרט הקאמרטה בסוף השבוע. 24 כלי קשת, ושני חלילים שהתחלפו לסירוגין בשני פיקולו, השמיעו מוסיקה שכולה שמחת חיים והומור, טבעית וקלילה למראית עין וברובד העמוק יותר מתוחכמת ומסתירה

” ... אבל לאחרונה קורה גם משהו נפלא: נדידת העמים הגדולה של הקהל מתזמורת הדגל שלנו, הפילהרמונית, אל התזמורות הקאמריות המעולות שלנו. הקהל הישראלי מבין מה טוב לו. כבר אי אפשר לעבוד עליו כמו פעם. הקהל הזה מחפש היום את התכניות המרתקות והרעננות במוזיקה, ואת זה מקבלים היום בתזמורות הקאמריות. בראש כולם 'הקאמרטה הישראלית' שהמנצח שלה, אבנר בירון, הפך אותה לטובה בתזמורות שלנו בניגונה, במבנה התכנית ובשילוב של סולנים מופלאים... השאלה היא איך מונעים את ההתמוטטות הצפויה? התשובה במקרה זה היא לא מה לעשות אלא מה לא לעשות. לא לצמצם פעילות ולא למחוק את התוכניות המעולות מסדר היום. ההיפך הוא הנכון. עכשיו יותר מתמיד, חשוב להשקיע בתוכניות חד-פעמיות. להביא לקהל שלנו, שהוא אכן מבין ויודע, למשל את ה'דקוויאמים'

זה הזמן לחדש את המנוי לתזמורת הקאמרית הטובה בישראל

הקאמרטה הישראלית ירושלים

אורח כבוד: סר ג'יימס גאלווי

אבנר בירון, מנהל מוסיקלי

סר ג'יימס גאלווי

אדמר קסטניידה

תומאס באואר

* הסדרה המשולבת ברחובות, חיפה וגני תקווה

סדרה המשלבת את המיטב משתי הסדרות.

לפרטים נוספים והרשמה:
1-700-55-2000
info@jcamerata.com

"בראש כולם 'הקאמרטה הישראלית'
שהמנצח שלה, אבנר בירון, הפך
אותה לטובה בתזמורות שלנו
בנגינה, במבנה התכנית ובשילוב
של סולנים מופלאים..."
חנוך רוזן, ידיעות אחרונות (20.3.09)

* סדרת "כלים ועוד" בתל אביב ובירושלים

מנצחים: אבנר בירון, יואל גמזו, מיכל
נסטרוביץ' עם מיטב הנגנים מהארץ
והעולם ובהם החלילן סר ג'יימס גאלווי,
הכנרת מין ג'ין קים, הפסנתרן אלון
גולדשטיין, הזמרת אולגה פסיצניק,
היוולן יורי גנדלסקן, הצ'לן צבי פלסר,
נגן הנבל הקולומביאני אדמר קסטניידה,
הכנר ארז עופר ועוד.

בתכנית, בין היתר, הקונצ'רטו המשולש
וסימפוניה מס' 4 מאת בטהובן,
סימפוניות "פראג" ו"לינץ", הקונצ'רטו
לחליל והקונצ'רטו לכינור מס' 2 מאת
מוצרט, "וואקליזה" מאת רחמיניוף,
"לאודטה פוארי" מאת הנדל, הקונצ'רטו
הכפול מאת באך, הסימפוניה מס' 95
מאת היידן ועוד.

* סדרת "כלים וקולות" בתל אביב ובירושלים

מנצחים: אבנר בירון, טים בראון, אבנר
איתי עם שלוש מקהלות מחו"ל. עם
מיטב הסולנים מהארץ והעולם ובהם
סיימון לובלסון, מריטה סולברג, אלון
הררי, יעלה אביטל, תומאס באואר,
דניאלה לוגסי, חוויאר מורנו, מריסה
מרטינס, דוד פלדמן, סוזן רידן, אדריאן
פאוטר, איילת אמוץ, איתן דרורי ועוד.

בתכנית, בין היתר, "אורטוריית חג המולד
מאת באך, מיסות של היידן, "סטבת
מאטר" של פרגולזי וויואלדי, האופרה
"תיאטרון הבובות של דון פדרו" מאת
דה פאיה, "טה־דאום" מאת ארוו פרת
ו"דטינגן טה־דאום" מאת הנדל, קנטטת
האיכרים וקנטטת הקפה מאת באך ועוד.

The 25th Season

When Words End, Music Begins Series

Concert no. 4

Touching the Heavens

Yoni Farhi, conductor

Sivan Silver & Gil Garburg, piano duo

Alex Ansky, actor

Wolfgang Amadeus Mozart (1756-1791)

Overture to the opera "Don Giovanni", K. 527

Felix Mendelssohn (1809-1847)

Concerto in A flat Major for two pianos and orchestra

Intermission

Franz Schubert (1797-1828)

Fantasia for Piano, four hands in F Major, D. 940

Wolfgang Amadeus Mozart

Symphony No. 41 in C Major K. 551, "Jupiter"

- **Kfar Saba** | Performing Arts Center, Saturday, 28th March 2009 at 21:00
- **Jerusalem** | YMCA Hall, Tuesday, 31st March 2009 at 20:30
- **Rehovot** | Wix Auditorium, Weizman Institute, Wednesday, 1st April 2009 at 20:30
- **Tel Aviv** | Tel Aviv Museum of Art, Thursday, 2nd April 2009 at 20:30

Guest Musicians: Daria Chaplin - viola; Shira Mani - cello; Dmitri Rozenzweig - bass; Avner Geiger - flute; Ilan Schul - clarinet; Boris Rimmer - viola; Dmitri Levitas - trumpet; Sergei Trekurov - trumpet; Ido Azrad - clarinet; Keren Zahavi - percussion instruments

THE ISRAEL CAMERATA JERUSALEM

MUSIC DIRECTOR: AVNER BIRON

Program notes: Kedem Berger Design: Hagit Maimon